

Keywords: *performer, rational motions, receptions of game, free implementation.*

Ененко И.А. – кандидат педагогічних наук, зав.кафедрою фортепіано Луганського державного інституту культури та мистецтва (м. Луганськ, Україна)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Шевченко Г.П.

УДК 37.037

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У РІЗНИХ ВИДАХ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В.І. Зіборов

В статті формування правової культури майбутніх фахівців досліджується через спрямованість на поглиблення правової освіченості і вихованості, на розвиток позитивних правових орієнтацій, якостей правового мислення, системи суспільно-правових цінностей.

Постановка проблеми в загальному виді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями

Актуальність проблеми формування правової культури сучасної молоді зростає у зв'язку з швидкою динамікою соціальних процесів і разом з підвищенням вимог суспільства до рівня розвитку загальної культури та її окремих проявів. Для того щоб адекватно реагувати на різноманіття політичних процесів, зміни у всіх сферах життєдіяльності соціуму, майбутньому фахівцю необхідні гнучке мислення, стійкі світоглядні переконання, чітка і послідовна правова позиція.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор

Проблема формування правової культури завжди привертала увагу наукового загалу, її досліджували провідні філософи, педагоги, правознавці В. Бабкін, В. Головченко, В. Котюк, М. Орзих, М. Подберезький, О. Скакун, С. Сливка, Л. Соломенко, С. Станик та інші. Аналіз праць цих та інших авторів свідчить, що у розв'язанні визначених суспільством завдань щодо розвитку правової культури молоді провідне місце належить загальноосвітнім і вищим навчальним закладам, де формуються засади правової культури. Аналіз науково-педагогічних джерел дозволяє нам визначити правову культуру як цілісну систему правового мислення, усвідомленого мотиваційно-ціннісного сприйняття правової дійсності, знання певної низки законів, що передбачає повагу до норм права і гарантує високий рівень саморегламентації суспільної поведінки, усвідомлення цілей соціокультурного саморозвитку, правових засобів їх досягнення і відповідальності за прийняті рішення і їхні наслідки [3, С.54-58.]. Такий підхід дозволяє змоделювати особистість майбутнього фахівця, який має адекватні сучасному розвитку суспільства знання: про суспільство, його цілі і цінності; про права людини і способи їх реалізації; про необхідність безперервної правової освіти і самоосвіти протягом усього життя; про способи досягнення взаєморозуміння і співробітництва між людьми, народами, різними національними, етнічними, релігійними і соціальними групами.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття

Аналізуючи наукові джерела, ми робимо висновок, що сучасний фахівець повинен вміти: відстоювати свої права і права інших людей; ставити мету і обирати шляхи її досягнення на основі моральних і нормативно-правових вимог; грамотно і усвідомлено діяти в умовах сучасних реалій світу. Йому повинні бути властиві наступні особистісні якості: гнучкість, толерантність і відкритість, неприйняття догматизму у судженнях і діях; готовність до визнання і виправлення своїх помилок, корекції своєї поведінки на засадах загальноновизнаних цінностей; конструктивність і наполегливість у реалізації правових норм; об'єктивність. Оскільки правова культура

особистості містить не тільки правові знання, уміння, навички, а також цінності, реалізовані в життєдіяльності людини, то до структури даного поняття ми відносимо систему поглядів і переконань, морально-правових цінностей, які забезпечують адекватну оцінку якості правового життя суспільства і рівня виконання правових норм [2, С. 70-72].

Вищезазначене дозволяє нам дійти висновку, що правова культура майбутніх фахівців характеризується високим рівнем оволодіння правовими знаннями і уміннями; сформованим соціально-ціннісним відношенням до права; розвиненими розумовими якостями особистості, що дозволяють їй найповніше реалізувати себе у правовій і професійній діяльності. Це свідчить про необхідність розробки методів формування правової культури у різних видах навчально-виховної діяльності.

Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Метою статті є визначення сутності і методів правового навчання, правового виховання, їх співвідношення у навчально-виховному процесі сучасного ВНЗ. Під правовим навчанням ми розуміємо процес оволодіння визначеною системою правових знань, практичних умінь і навичок, підвищення рівня правової компетентності, які в сукупності визначають соціально-правовий статус особистості. Правова освіченість є необхідною складовою частиною культурного розвитку людини і передумовою успішної професійної реалізації. Тобто, структуру правової культури ми визначаємо як сукупність когнітивного, інтелектуального, мотиваційно-ціннісного і діяльнісного компонентів правового порядку і формується вона у процесі правового навчання і виховання. З позицій системного підходу правова культура пов'язана з політичною, моральною, естетичною, екологічною, економічною, комунікативною культурами.

Зауважимо, що правове виховання – це систематична цілеспрямована діяльність освітніх і громадських закладів, спрямована на формування правових поглядів і ціннісних переконань, позитивних морально-правових орієнтацій, які забезпечують виконання правових норм і формують активну позицію особистості у різних видах соціальної діяльності [2, С. 70-72]. Виходячи з цього визначення, ми вважаємо, що процеси

формування правової культури молоді є масштабнішими, ніж правове навчання і виховання, оскільки вони спрямовані не тільки на поглиблення правової освіченості і вихованості, а розвивають позитивні правові орієнтації, поглиблюють розвиток якостей правового мислення, забезпечують виконання правових норм, створюють цілісну систему суспільних цінностей, забезпечують соціокультурне ставлення людини до навколишнього світу, формують високу відповідальність людини за наслідки своєї діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів

Рівень розвитку компонентів правової культури є найважливішим показником результативності правового навчання і виховання, які у свою чергу є ефективними механізмами формування правової культури особистості. Формування правової культури майбутніх фахівців спрямоване на вирішення низки конкретних завдань: озброєння системою правових знань, розвиток умінь і навичок свідомої, юридично правильної поведінки в суспільстві; виховання поваги до прав і обов'язків особистості у суспільстві; виховання почуття відповідальності за свою поведінку; формування внутрішньої потреби у підтримці і захисті законності і правопорядку.

З наведеного вище структурування правової культури, на наш погляд, логічно впливає окреслення етапів формування правової культури майбутніх фахівців у навчально-виховному процесі сучасних закладів освіти. Це – цілеспрямоване і цілісне формування правових знань і понять; розвиток правових переконань; формування етико-правових нормативів; виховання правових почуттів; набуття досвіду законослухняної поведінки; формування активної соціально-правової позиції.

Отже, формування правової культури майбутніх фахівців повинно здійснюватися за такими основними напрямками: когнітивним – набуття правових знань, умінь і навичок, реалізованих у життєдіяльності людини; інтелектуальним – розвиток якостей правового мислення (толерантності, гнучкості, критичності тощо); мотиваційно-ціннісним – формування системи поглядів і морально-правових цінностей, які забезпечують

адекватну оцінку соціальної зрілості правового життя суспільства; діяльнісним – дотримання правових норм, усвідомлена соціально-активна позиція.

Виділимо для кожного компонента правової культури значущі правові якості. На наш погляд когнітивний компонент характеризується усвідомленням необхідності поглиблення правових знань, прагненням до підвищення правової компетентності. Інтелектуальному компоненту повинні відповідати – критичність мислення (схильність до незалежних суджень), толерантність, сугестивність; емоційно-ціннісному – чесність, переконаність у верховенстві закону, розвинене почуття справедливості, відповідальність; діяльнісному – права ініціатива, суспільна активність і самостійність, креативність, творчість. Звідси випливають і шляхи ефективного формування правової культури у сучасному ВНЗ: визначення цілей і пріоритетів процесу формування правової культури майбутніх фахівців; розробка форм і методів формування компонентів правової культури у різних видах навчально-виховної діяльності, обґрунтування критеріїв сформованості правової культури студентів, проектування системи діагностики рівнів розвитку правової культури; визначення педагогічних умов формування правової культури в освітньо-виховному просторі сучасного ВНЗ; співвіднесення досягнутих показників розвитку правової культури із запланованими.

Аналіз науково-педагогічної літератури дозволяє нам до умов формування правової культури в освітньо-виховному просторі сучасного ВНЗ віднести: оптимальний добір правової інформації і включення її до змісту навчального матеріалу, спрямованість виховного процесу на підвищення правової відповідальності і активної правової позиції; поглиблення психолого-педагогічної підготовки викладачів. Такий важливий компонент правової культури, як її усвідомленість, формується у процесі розвитку в студентів критичного мислення, яке, у свою чергу, повинно бути контрольованим, обґрунтованим і цілеспрямованим. Саме це й забезпечує перехід від нерелексивного використання знань у різних видах діяльності студентів (у тому числі навчальній і познавчальній) до усвідомленого оволодіння ними. Тому в сучасних

ВНЗ, на наш погляд, необхідно вводити спеціальні навчальні дисципліни з формування правової культури. До того ж, відповідно до визначення завдань правової підготовки, а також структури і сутності правової культури, необхідно внести зміни до змісту навчальних дисциплін з циклу гуманітарної і соціально-економічної підготовки (філософія, політологія, іноземна мова та інші). Маються на увазі формування навичок аналізу і оцінки правильності означень і адекватності класифікацій тих або інших понять, суджень, доведень, аналізу рівня власної діяльності, зіставлення її наслідків із заданою метою, внесення коректив у планування діяльності; розвиток додаткових пізнавальних операцій, таких як прийняття рішень, ймовірнісні розмірковування, вибір із альтернатив, перевірка гіпотез та інші.

Зауважимо, що формування правової культури майбутніх фахівців здебільшого забезпечується вивченням і осмисленням правових норм у вищих навчальних закладах. Презентуючи право як культурну цінність суспільства, викладач може обґрунтувати важливу роль правової культури як регулятора духовного оздоровлення суспільства. Таким чином культурологія права виступає джерелом правової культури суспільства і окремого громадянина. Правова культура в цьому аспекті є уособленою групою морально-правових норм, об'єднаних спільністю регульованих ними правових відносин. Використовуючи здобутки духовної, соціальної, національної, емоційної, комунікативної культури, вона виражає об'єктивну потребу в особливому духовно-моральному режимі регулювання соціально-правових дій. Правова культура має сприяти формуванню механізму, який би допоміг майбутньому фахівцю знаходити об'єктивну істину у суспільно-правовому явищі, спонукати його усвідомлено прагнути проникнення у сутність суспільно-правових обов'язків, не допускати, щоб матеріальний стимул ставав заміником порядності, забезпечувати своєрідну "презумпцію правової толерантності". З огляду на це, викладачам сучасних ВНЗ потрібно так спроектувати навчально-виховний процес, щоб він забезпечував підготовку майбутніх фахівців до безумовного дотримання ними правових норм у професійних діях. Це дасть змогу уникнути порушення ними законів, духовних та моральних принципів, вбереже від

непередбачуваних негативних та деформуючих особу фахівця наслідків [1, С. 102-103].

Висновки і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку

Особливості і специфічні якості правової культури студентів формуються і розвиваються, насамперед, у навчально-виховній діяльності ВНЗ. Удосконалюючи зміст і методи навчання і виховання, можна істотно підвищити їхній вплив на розвиток різних компонентів правової культури студентів. Свідоме ставлення майбутніх фахівців до розвитку власної правової культури сприятиме не тільки їх соціокультурному самовдосконаленню, а й спрямує і поглибить їхнє професійне становлення.

Література

1. Васянович Г. Проблема морально-правової відповідальності особистості у контексті філософії культури / Г.П. Васянович // Діалог культур: Україна у світовому контексті: Матеріали перших міжнарод. філос.-культуролог. читань / Ред. кол.: С.О. Черепанова (відп. ред.), В.Г. Скотний, Д.П. Кривавич. - Львів: Каменяр, 1996. - С. 101-103.
2. Никитина О.А. Технология формирования правовой культуры студентов /О.А. Никитина// Тезисы Российской научно-методической конференции – Рязань: РГПУ им. Есенина, 2005. – С. 70-72
3. Соломенко Л.Д. Формирование правовой культуры учащихся /Л.Д.Соломенко // Практика административной работы в школе. – 2003. – №3. – С.54-58.

В статье формирование правовой культуры будущих специалистов исследуется через углубление правовой грамотности, развитие позитивных правовых ориентаций, качеств правового мышления, системы общественно-правовых ценностей.

In this article the formation of legal culture of the future specialists is studied through the deepening of legal knowledge and public legal values, development of positive legal orientations and legal thought qualities.

Зібров Володимир Іванович – начальник районного відділу міліції м. Донецька (м. Донецьк, Україна)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Дзундза А.І.

УДК 37.035

ТЕХНОЛОГІЯ ВИХОВАННЯ У СТАРШОКЛАСНИКІВ ЦІННОСТІ ІНШОЇ ЛЮДИНИ У ПОЗАУРОЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Г.А. Кирмач

У статті розглядаються головні критерії, яким повинна відповідати педагогічна технологія виховання цінності іншої людини у старшокласників, представлені її основні етапи, визначено комплекс педагогічних умов, що сприяють її реалізації.

***Ключові слова:** педагогічна технологія, виховна технологія, концептуальність технології, системність технології, керованість технології, ефективність технології, відтворюваність технології, педагогічні умови.*

Постановка проблеми у загальному виді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями

В умовах формування гуманного громадянського суспільства та демократичної держави значно підвищується інтерес до виховання цінності іншої людини. Теоретичні та емпіричні дослідження в галузі виховання цінності іншої людини, що з'явилися в останні роки, свідчать про значний підвищений інтерес до цієї суттєвої педагогічної проблеми, про пошуки нових шляхів її вирішення [2;3; 7].